

Norske Sigiller fra Middelalderen. Kongelige og fyrstelige Segl. Udgivne ved Chr. Brinchmann. Oslo. 1924.

De norske Segl forelæa indtil 1868 kun i meget mangelfulde Publikationer, nemlig Thorkelin: *Dania et Norvegia in Sigillis Seculi XIII* og Oluf Bagge: *Norske Kongers og Bispers Sigiller* (sammen med Dronning Margrethes og norske Prinsessers Sigiller samt norske Jarlers Sigiller), det ene fra Slutningen af 18., det andet fra Begyndelsen af 19. Aarh. og begge ene omfattende Segltegninger, da Teksten til det sidste, der skulde have haft sin Plads i Kalls paatænkte Magazin for Norges gamle Historie, aldrig udkom. Det er da Huitfeldt-Kaas' store Fortjeneste, at han 1868 planlagde og gik i Gang med at indsamle Tegninger til en omfattende Seglpublikation, hvoraf han selv imidlertid kun naaede at udgive et Udvalg omfattende adelige og borgerlige Segl indtil omtrent 1400 (Huitfeldt-Kaas: *Norske Sigiller fra Middelalderen. Hæfte 1—4. 1899—1902*). Det var hans Mening at fortsætte med Kongeseglene og de gejstlige Segl, men Døden afbrød hans Arbejde, saaledes at han end ikke fik Udgivelsen af de verdslige Segl fuldendt i Overensstemmelse med sin Plan. De af ham indsamlede Segltegninger specielt til Kongeseglene kunde imidlertid allerede G. Storm benytte til sin store Afhandling: *Norges gamle Vaaben, Farver og Flag i Kristiania Videnskabselskabs Skrifter 1894*, og en Mængde af de ældste Kongesegl blev allerede da reproducerede. Siden har Segltegningerne været benyttet dels til Reproduktion, dels til Studier af Fett, Kolsrud, Øverland, Taranger o. a., og Trangen til at faa udgivet hele Materialet voksede. Endelig i 1924 lykkedes dette for de kongelige og fyrstelige Segls Vedkommende; tilbage staar nu kun de gejstlige Segl, hvis Udgivelse næppe foreløbigt kan ventes, da Forarbejderne her er mindst fremskredne. At det vilde være ønskeligt, at Arbejdet ogsaa herpaa blev fremskyndet, fremgaar alene af den Omstændighed, at Seglene, specielt de i den Arnemagnæanske Samling, gradvis gaar til Grunde, idet Seglbillederne udviskes, og Randene med de vigtige Legender afstødes, sammenbunkede som Seglene er i Snesevis i een Pakke uden Kapsler eller beskyttende Mellemlæg.

Den nu foreliggende Udgave af Kongesegl er besørget af Førstearkivaren i Oslo Chr. Brinchmann. Til Grund for den ligger dels de af Huitfeldt-Kaas indsamlede Tegninger (ved Tegnerne Eilif Peterssen og Hakon Thorsen) dels supplerende Tegninger af Karl Dahl og Lars Østlin. Udgaven er som alle nyere af den Art delt i en Tekst- og en Plancheafdeling. Tekstafdelingen meddeler Seglbeskrivelse (Størrelse, Figurindhold og Legender), Arkivforekomst,

og til Vejledning tidligere offentliggjorte Afbildninger af Seglene, samt enhver Udgiiveren bekendt Gengivelse i Tryk af det Diploms Tekst, Seglet er knyttet til. Det sidste forekommer ved første Øjekast noget pedantisk, men ved Brugen af Værket lærer man at skatte dette Princip højt og beklage Manglen af det i danske Seglpublikationer. Fortrinligt er det ligeledes, at de ofte vanskeligt forstaaelige Legender oversættes. Plancherne, der er en Gave fra pavelig Kammerherre Chr. Paus, er udmærkede Gengivelser af Segltegningerne. Disse tager ikke æstetisk Sigte, hvilket for saa vidt kan være meget godt. Værre er det, at de næppe tilstræber minutiøs Nøjagtighed, men nærmest giver, hvad et blot flygtigt Blik paa Seglet vilde give. Den, der vilde nøjes med Plancherne alene til mere indgaaende Studier af de norske Kongesegl, vilde gaa glip af mange Detailler, der kun kan udlæses af Originalseglet selv.

Værket rækker fra Inge Baardssøn (eller maaske Inge Krokryg), fra hvem blot et Seglstempel gennem Oluf Bagges Udgiave er kendt (det fandtes endnu 1822, men er nu forsvundet), til Erik 7. af Pommern og Dronning Filippa. Noget udenfor Værkets Ramme er medtaget Haakon 6. Magnussøns Vaaben. Det ældste bevarede norske Segl skulde da være Skule Jarls paa Diplom 1225, 29. Sept. Samme Segl findes imidlertid paa to Privatdokumenter fra Begyndelsen af 14. Aarh. anvendt af Ridder Nicolas i Husaby og er desaarsag medtaget i Huitfeldt-Kaas' Udgiave af norske Adelssegl. Nu mener Kongeseglenes Udgiiver, at det maa være Skule Jarls Seglstempel, Ridder Nicolas har benyttet, og rekonstruerer endog Legenden, hvoraf der paa det formodede Skule Jarlssegl kun er bevaret Bogstaverne T STV, ved Hjælp af Nicolas' Segl til COMIT I DITI PTIS CSTV. Udslaggivende er Fremskaffelsen af Titlen Comes. Imidlertid har ingen, der tidligere har beskæftiget sig med Seglet, været i Stand til at læse dette. Thorkelin og Bagge læser paa Skules Segl CO DIT RTIS STV, Huitfeldt-Kaas paa Nicolas' Segl COLIT I DITI RTIS GST. I Virkeligheden er da ogsaa Udgiiverens Læsning fri Fantasi, hvilket man kan overbevise sig om ved Selvsyn af Nicolas' Segl, der findes i den Arnemagnæanske Samling af norske Diplomer Fasc. 7 nr. 4. Dette har COLIR I DITI R(?)TIS GST. Fasc. 7 nr. 3 har blot Bogstaverne DITI bevaret. Bogstaverne staar meget svagt, men er med Undtagelse af R i RTIS ikke vanskelige at læse. At rekonstruere de manglende Bogstaver og finde en Mening i den fragmentariske Legende opgiver jeg, som allerede Huitfeldt-Kaas gjorde det. Seglene er naturligvis alle Aftryk af et Seglstempel, der har tilhørt Ridder Nicolas og i forfalskende Øjemed

er anvendt til Kontraseglet paa Skule Jarls Diplom. Om dette selv er uægte, faar jeg lade usagt. Fremgangsmaaden er sfragistisk set ikke ualmindelig. Seglbilledet den opspringende Løve træffes i Begyndelsen af 14. Aarh. ogsaa i en anden norsk Ridders Segl, i Kongeseglene træffer vi derimod først Løven 1283. Et ægte Skule Jarl Segl findes da ikke, og heller ikke det Seglstempel, der af Udgiveren henføres til Skule Jarl, turde være slet saa gammelt. Argumenterne for Henførelsen indskrænker sig til, at Løvefiguren er anvendt, hvilket snarest taler imod den, og at et S er klodset indgraveret paa Bagsiden af Stemplet. Dette blev af Nicolaysen antaget at være Fabriksstemplet; at det skulde betyde Skule, er grebet ud af Luften.

Det ældste bevarede norske Segl bliver da Haakon Haakonssons fra ca. 1243. Det findes i den Arnemagnæanske Samling Fasc. 26 nr. 1 og er, man fristes til at sige naturligtvis, kun et stærkt medtaget Fragment. Af et senere Haakon Haakonssons Segl af anden Type og af Haakon den Unges Segl findes langt bedre bevarede Exemplarer i Lübecks Staatsarkiv.

Den lange Tid, der er medgaaet til Værkets Udarbejdelse, forklarer, at det i sig rummer baade gode og mindre gode Principer, nye og forældede. En Del mindre godt Arbejde, der tidlig blev gjort, er ikke blevet gjort om, saaledes er Haakon 5.s Segl A tidligere forvekslet med et af Erik Magnussøns Segl C. Kontrasigillet Legende herfra er blevet staaende i det første, Tegningen er derfor ubrugelig, men alligevel benyttet. I Virkeligheden findes af Legenden kun et H bevaret. Erik Magnussons C. Segl volder i øvrigt, netop hvad Legenden paa Kontrasigillet angaar, store Vanskeligheder. Disse skal ikke blive mindre, naar, som Udgiveren selv oplyser, 6 Exemplarer i Bremen og Stralsund, hvoraf i hvert Fald 3 hele, ikke har været undersøgt til Brug ved Udgaven¹. Den samme Karrighed gør sig gældende, idet Lindbergs slikkede Tegninger fra Hildebrandt: Svenska Sigiller från Medeltiden direkte er overført, hvor det gjaldt om at reproducere fælles svenske og norske Segl. Der opstaar derved en stærkt følelig Afvigelse i Stilen mellem Tegningerne indbyrdes. Derimod benytttes ikke de dog langt bedre Segltegninger til H. Petersen og Thiset: Danske kongelige Sigiller for de mange fælles norske og danske Segl. Ved at overtage Tegningen til Hertuginde Ingebjørg Haakonsdatters Segl C. herfra vilde Udgiveren have undgaaet en

¹ Et i A. M. Saml. af danske Diplomer Fasc. 53 nr. 27 bevaret Segl er glemt i Seglfortegnelsen, endskønt Diplomet er trykt i Dipl. A. M. II 174 f.

øjnefaldende Fejl. I Stedet har han reproduceret den gamle Tegning i Oluf Bagge: Norske Kongers Sigiller, der, hvilket Forskeligheden i de konstaterbare Bogstaver i Legenderne alene viser, ikke kan gaa tilbage til det Segl, Henry Petersen lod tegne efter, men maa have sit Grundlag i et nu tabt Segl (og Dokument). Hele Teksten bliver derved misvisende, idet den overalt refererer sig til det nu bevarede Segl, hvorefter den danske Udgave, men ikke Oluf Bagge har tegnet.

I øvrigt giver den norske Udgave, netop hvad Ingebjørg Haakonsdatters Segl angaar, udmærkede Supplementer til Henry Petersens Udgave. For Seglet D ligger saaledes ikke mindre end 5 Segl til Grund, mens Henry Petersen kun kender 3 og navnlig ikke har benyttet et i det danske Rigsarkiv bevaret Segl, der vilde have udfyldt flere af de Huller i Legenden, der findes i hans Udgave (nr. 163). Et lignende værdifuldt Supplement giver den norske Udgave ved at afbilde Skaanekongen Magnus Erikssons Segl (Pl. XVI, 2 efter Diplom af 23. Okt. 1358, hvilket Dokument S. 23 fejlagtig dagsdateres 22. Okt.). Dette savnes ganske hos Henry Petersen. Rent uundværlig bliver Udgaven for dansk Forskning til Dronning Margrethes og Erik 7.s Historie. Udgaven kan her benyttes til en Paavisning af den danske Udgaves fuldstændige Utilstrækkelighed, hvad arkivalisk Notering angaar. Dette gaar vel i sidste Instans tilbage til Mangelfuldheden ved Regesta, en Mangel, der ikke lod sig afhjælpe af Repertoriet, da dette, i Overensstemmelse med dets Plan, kun noterede de til det middelalderlige Danmark indgaaede Breve, mens langt de fleste Originaler findes mellem de udgaaede.

Til Grund for Dronning Margrethes Segl A lagde saaledes Petersen og Thiset 3 Segl, mens den norske Udgave noterer 4, for Seglet C er Tallene 3 mod 7, for Seglet D 6 mod 19, for Erik 7.s Segl B 8 mod 13, for C 39 mod 114 og for Dronning Filippas Segl 3 mod 4. Den danske Udgave mangler saaledes arkivalisk Notering til ikke mindre end 99 af 161 Segl. Dette staar i direkte Forhold til, at Regesta mangler Notering af 80 af de tilsvarende Dokumenter. Det kunde af den norske Udgave se ud, som om Regesta's Synder var endnu større, men dette skyldes en Mangel hos Udgiveren, der flere Steder har overset Registreringen i Regesta. Da Benyttelsen af Værket, i hvert Fald for dansk Forskning, vil gøre Krav paa Paalidelighed ogsaa heri, undlader jeg ikke at meddele de manglende Regestanumre. Det er for Dronning Margrethes Dokumenters Vedkommende Regesta *3269 til Seglet B (det norske Retterthingssegl, som Brinchmann dog ikke vil lade gælde for et saadant) og *3866 til D.k., for Erik 7.s *3405

til A.a, *4116 til C.x2, *4114 til C.y2, *4463 til C.i3, *5094 til C.u3, *4218 til C.æ3 og *4419 til C.ø3. I den øvrige Del af Værket er Henviſning til Regesta *2375 glemt ved Haakon 6. Magnussons Segl A.d, ved Olav Haakonssøns Segl a til *3155, ved b til *3100. Endelig er ved Dronning Filippas Segl c Dokumentet fejlagtig dateret 5. Okt. 1424 for 8. Okt. 1424.

I sin Helhed er Værket, de enkelte Fejl og den ved Arbejdets unormalt langsomme Udvikling fremkomne Sammenblanding af ældre og nyere Principer ufortalt, et godt Arbejde, som ogsaa dansk Forskning kan glædes ved.

A. Köcher.